МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ
КЫРГЫЗСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
им. М.Рыскулбекова

Манас таануу Б.1.5.

Лектор	**<u>Турпанова Жылдыз Асыранбековна</u>**
Байланыш маалыматтары:	**0500008837; 0777008837** jyldyzturpanova@gmail.com. jyldyztur@mail.ru
Кредиттин саны:	2
Датасы:	**<u>02.09.2019.</u>**
Сабактын максаты жана милдеттери	“Манас таануу” курсунун максаты жана актуалдуулугу. Улуттук духу күчтүү, өзүн сыйлаган ар бир эл өзүнүн руханий дөөлөттөрүн аздектеп, сактап, окутуп-үйрөтүп, ата-бабадан калган элдик мурасын учурдун талабына жараша пайдаланат. Антпесе улуттун тарыхы унутулуп, маданий баалуулуктардын нарк-насили төмөндөп, элдин каада-салттык көрөнгөсү соолот. «Манас» эпосу – көркөм, көлөмдүү, мааниси терең идеялык мазмунга ээ монументалдуу чыгарма. Кыргыз көчмөн цивилизациянын энциклопедиясы катары кызмат кылып келе жатат. Элдин кылымдар бою калыптанган этнопедагогикалык көз карашын чагылдырган теңдешсиз дидактикалык, педагогикалык каражат. Кыргыз улутунун туу туткан сыймыгы, ата-бабадан калган тарыхый мурасы. «Манас» эпосу көчмөн цивилизациянын теңдешсиз эпикалык мурасы, кыргыз маданиятын, тарыхын, этнографиясын, этнопедагогикасын окуп үйрөнүүнүн энциклопедиясы экенин жаштардын аң-сезимине, жан-дүйнөсүнө жеткирүү. - «Манас» эпосу менен элдин тарыхынын бирдигин, Кыргыз мамлекеттүүлүгү үчүн күрөштүн тарыхый баскычтарынын эпосто чагылышын, улуттук идеологиянын маңзын окутуу. - Эпикалык чыгарманын жаралыш өзгөчөлүгүн, манасчылык, айтуучулук өнөрдүн бөтөнчөлүгүн, аүдап-билүүгө үйрөтү. Чоң-чоң манасчылардын өмүр-баяны, чыгармачылыгы менен тааныштыруу. - «Манас» эпосун жазып алуу, изилдөө, басып чыгаруу, башка элдердин тилдерине которуу тарыхын окутуу. - «Манас» трилогиясынын сюжетин окутуу. - «Манас» эпосунун идеясын түзгөн – эркиндик, көз каранды эместик, мамлекеттүүлүк, баатырдык, акыйкаттык, патриоттук сыяктуу маселелердин чечмеленишин, адамзат турмушундагы маани-маңызын окутуп үйрөтүү. - Нрава, этика, элдик каада-салт, элдик философия, элдик искусство, диний ишенимдердин эпосто көркөм чагылышын жана турмуштагы практикалык маанисин окутуу. - «Манас» эпосу бүгүнкү күндөгү кыргыз искусствосунун башка түрлөрүнүн өнүгүшү үчүн да соолбос булак, негизги тема болгонун окутуу. - Кыргыз элинин руханий, материалдык маданиятын, адеп-ахлак, ыйман маселерин «Манас» эпосунун мисалында окутуп үйрөтүү - «Манас» эпосун классикалык эпостун бийик үлгүсүндөгү адабий көркөм чыгарма катары эле эмес, рух дөөлөтү, улут мурасы, ар тараптуу билим алуунун, тарбия берүүнүн энциклопедиясы катары да окутуп-үйрөтүү зарыл.
Курстун баяндалышы	«Манас» көчмөн кыргыз цивилизациясынын эпикалык улуу мурасы, кыргыз маданиятынын, тарыхынын, философиясынын, этнографиясынын, этнопедагогикасынын энциклопедиясы; «Манас» эпосунда кыргыз мамлекеттүүлүгүн орнотуу үчүн күрөштүн тарыхый көз ирмемдери, элдин тарыхы жана улуттук идеялогиянын маңызы;

	Эпикалык чыгарманын өзгөчөлүгүн жана манасчылардын айтуу чеберчилигин өздөштүрүүсү абзел; «Манас» эпосун изилдөө, жазып алуу, басмадан чыгаруу, которуу тууралуу маалыматты билүү; Адам жашоосундагы эркиндик, эгемендүүлүк, мамлекеттүүлүк, баатырдык, мекенчилдик, калыстык өңдүү түшүнүктөрдүн маанилүүлүгүн аңдай билүү; Эпосто улуттун эстетикалык баалуулугу, салт-санаасы, философиясы, искусствосу, диний ишенимдери, көз караштары жана алардын жашоодогу баалуулугу чагылдырылганын билүү; Эпосто кыргыз элинин материалдык жана руханий маданияты чагылдырылышын билиши шарт.
Сабакка чейинки пререквизиттери	Эпос боюнча билген маалыматтарын бышыктоо, кызыгуусун, эпосту окуу ынтызарлыгын арттыруу;
Сабактан кийинки постреквизиттери	Окуу курсу аяктаганда студент төмөнкүлөрдү билүүгө тийиш: ✓ “Манас” эпосунун туруктуу өзөк окуяларын окуу жана билүү, ыр саптарынан жатка айта билүү; ✓ Манас бабабыздын Антын,“Манас” гимнин жатка айта билүү, ✓ “Манас” эпосунун жети осуятынын маанисин түшүнүп айта билүү; ✓ Манасчылардын жана изилдөөчүлөрдүн өмүрү, чыгармачылыгы жөнүндө билүү; ✓ Ар бир окуяны ирреттүү түшүнүп, өз оюн туура, оозеки билдирүү; ✓ Жазуу иштеринде өз көз караштарын, пикирин жана сунуштарын ирети менен жаза билүү; ✓ Пикир алмашууда “Манас” эпосунан учкул сөздөрдү, элдик айтымдарды, ыр саптарын колдоно билүү; ✓ Эпизоддорду көркөм окуу, окуп түшүнүү; эпосунун адеп-ахлак, ар-намыс, достук маселелерин, тарбиялык маанисин түшүнө билүү; ✓ “Манас” эпосу боюнча иллюстрацияларды жыйноо, слайддарды түзүү; ✓ Тарыхый маалыматтар,“Манас” айылы жөнүндө текст түзүп, баяндап берүүсү.
Күтүлүүчү компетенциялар	“Манас таануу” курсун өздөштүрүүнүн натыйжасында калыптануучу **компетенциялар:** Сабактын негизги түрү– лекция жана семинардык сабактар. Мындан сырткары студенттер менен аңгемелешүү, реферат, илимий макала жазууга багыт берүү жана окутуунун техникалык каражаттарын колдонуу. **Билим:** өзүнүн мекени менен сыймыктануу, тарыхый баалуулуктарды баалай билүүсү, элибиздин каада-салтынын тарбиялык маанисин, ата-бабалар калтырган осуяттардын негизинде салтты билүүсү; **Билгичтик**: көркөм окуу жөндөмдүүлүгү артып, тили жатыгып, оозеки сөз байлыгы байып аларды айта билүүсү, **Көндүм:** мамлекеттик тилдин мааниси жана орду жөнүндө түшүнүп, ой пикирин турмушунда колдоно билүүсү, мекенибиздин атагын чыгарган белгилүү инсандарды ажырата билүү**,** алар жөнүндө маалымат топтоо жөндөмүн колдоно билүүсү;
Курстун саясаты	“Манас” эпосунун кайталангыстыгын, философиялык мааниси тереңдигин, ички маңызын түшүнө билүүгө, тексттен үзүндү келтирип, маанисин чечмелеп берүү; Студенттердин инсан катары калыптануусунда эркин сүйлөөгө үйрөтүү, жаратылышты, маданиятты сактоо жоопкерчилигин өстүрүү; “Манас” эпосундагы кеп байлыгын сиңирип, өз оюн, пикирин таамай, жеткиликтүү айта билүүгө, көркөмдөп сүйлөй жана жаза билүүгө, эпостун сөз берметтерин сүйлөө кебинде колдонууга, кептик чеберчиликти өнүктүрүү; Окумуштуулардын илимий пикирлерин окуп, түшүнүп жана сын ой

	жүгүртүп, өз пикирин билдирүүсү, жыйынтык чыгара билүү жөндөмүн арттыруу.
Окутуунун методу	Эвристикалык, илимий-изилдөөчүлүк, эвристикалык, инновациялык методдор
Билимин текшерүүнүн формасы	Жазуу жана оозеки формасында • модулдук тесттер • дил баян, эссе • жеке жана топ менен чыгармачылык иштер • жыйынтыктоочу текшерүү иштери.
Адабияттар: **Негизги** **Кошумча**	**Негизги адабияттар:** 1.“Манас” энциклопедиясы. – Б., 1-2-том. 1995. 2. С.Байгазиев “Манастаануу” Б.,2011 3. Б.Турал, Т.Тургуналиев “Манас” боюнча хрестоматия.,2013 4. Т.А.Бакчиев “Манасчылар”, Б.,2010 5. А.Жакыпбек “Теңири Манас”, Бишкек “Кыргызстан”,1995 6.“Манас” Энциклопедия 1-2 том Бишкек,1995 7.“Манас” эпосу (С.Каралаевдин варианты) Ф.,Кыргызстан1984 8. А.Максүтов “Айкөл Манас баяны” Б.,2014 9. Б.А.Каримова «Манастаануу», Б,2012 **Кошумча адабияттар:** 10. Б.К.Оторбаев “Манас” эпосу, Б.,2007 11. Улуттук илимдер Академиясынын кол жазмалар фондунун №738, №4095, №378 папкалары 12. Улуу манасчы Сагымбай, Казалдар, эскермелер, иликтөөлөр Б.,1992 13. М. Убукеев, Консервация эпоса “Манас” в контексте современной культуры.– В.кн.Эпос“Манас” и искусство” Б.,1994 14. М. Ауэзов,“Киргизский героический эпос“Манас”. Алма-Ата Казгосиздат,1961 15. Р.З.Кыдырбаева,“Генезис эпоса“Манас”– Ф.,Илим1979 16.А.Асанканов, Н.Х.Бекмухамедова.“Акындар жана манасчылар кыргыз элинин руханий маданиятын түзүүчүлөр жана сактоочулар”.– Б.,1999 17. С.Мусаев,“Манас” эпосу(кара сөз түрүндө) Ф., Илим,1983 18. Ч.Айтматов,“Манас– океан эпос”–Б.,Илим,1994 19. К.Рахматулин., Творчество манасчы.–Ф., Илим,1968 20. А.Акматалиев., Избранное.– Б.,Илим,1996.1-2 том 21. С.Орозбаков,«Манас»1-4томдор, Ф.,1978-1982 22. Т.А. Бакчиев.,“Манастаануу” Б.,2012 23. С.Каралаев,«Манас»,«Семетей»,«Сейтек», Ф.,1982-1987 24. Б.Максүтов,« Эр Семетей баяны»,«Сейтек», Б,1995,1997.
СӨИ	1. Кыргыз элинин маданий, адабий мурастарынын коомдук маанисинин түбөлүктүүлүгү. 2. Элдик фольклор жана этнопедагогикалык тарбия. 3. «Манас»- руханий маданияттын улуу мурасы. 4. Эпикалык чыгарманын жаралышына өбөлгө болгон тарыхый окуялар. 5. Кыргыз мамлекеттүүлүгү «Манас» эпосунун контекстинде. **6.** «Манастын» баатырдык эпос катарында калыптанышынын жана ёнъгъшънън тарыхый этаптары туурасындагы илимий пикирлер. 7. Акындар, манасчылар – руханий маданиятты сактоочулар. 8. Манасчылык өнөр. 9. С. Орозбаковдун өмүрү жана чыгармачылыгы. 10. Таланттуу айтуучу С. Каралаев. 11. Чүйлүк манасчылардын мектеби. 12. Ысык – Көлдүк манасчылардын мектеби. 13. Тянь – Шандык манасчылардын мектеби. 14. «Манас» эпосун жарыялоо, басып чыгаруу тарыхы. 15. «Манас» эпосун изилдөө тарыхы: «Манастаануу» илими. 16. «Манас» эпосунун башка элдердин тилдерине которулушу жана дүйнө элдеринин адабиятындагы орду.

Кошумча түшүнүк.	КРнын Билим берүү жана илим министрлигинин 2017-жылдын 27-ноябрындагы №1455/1 буйругунун негизинде Жогорку профессионалдык билим берүүнүн Мамлекеттик стандартына “Кыргыз тили жана адабияты” деп өзгөртүү киргизилгендигине байланыштуу силлабуска да өзгөртүүлөр киргизилди.

Календардык-тематикалык план (темалардын жумага саат менен көрсөтүлүшү)

№	Темасы	Сааттын саны	Адабияттар	Модуль боюнча суроолор	мөөнөтү
1.	«Манас» - кыргыз көчмөн цивилизациясынын эпикалык улуу мурасы.	2	Байгазиев С.О. Манас таануу. – Б.: 2000	Эпостун дүйнө жүзүнө таанылышы. ЮНЕСКО тарабынан катталышы	02.09.19 – 06.09.19
2.	«Манас» жана манасчылар.	2	Байгазиев С.О. Манас таануу. – Б.: 2000	Манасчылардын бүгүнкү орду. Залкар жана жаш муундагы манасчылар	09.09.19 – 13.09.19
3.	«Манас» эпосун Октябрь ревалюциясына чейин жыйноо, жазып алуу, изилдөө иштери	2	Байгазиев С.О. Манас таануу. – Б.: 2000	Жергиликтүү жана чет элдик изилдөөчүлөр б-ча маалымат Манас таануу илиминин башаты: В.Радлов, Ч.Валиханов, М.Ауэзов.	16.09.19 – 20.09.19
4.	«Манас» эпосун Октябрь ревалюциядан кийин жыйноо, жазып алуу, изилдөө иштери	2	Байгазиев С.О. Манас таануу. – Б.: 2000	С.Мусаев - «Манас» эпосун изилдөөчү. Манастаануучу - ф.и.д. Р.З.Кыдырбаева.	23.09.19 – 27.09.19
5.	“Манас” эпосун жарыялоо, басмадан чыгаруу иштери	2	Байгазиев С.О. Манас таануу. – Б.: 2000	«Манас» эпосунун башка элдердин тилдерине которулушу, изилдениши.	30.10.19 – 04.10.19

7.	«Манас» эпосунун идеясы	2	Байгазиев С.О. Манас таануу. – Б.: 2000	Аалам-адам, оң-терс, дос-кас, жакшылык-жамандык, ак-кара түшүнүктөрүнүн эпосто берилиши.	07.10.19 – 11.10.19
8.	«Манас» эпосунун образдар системасы	2	Байгазиев С.О. Манас таануу. – Б.: 2000	"Өздөн чыккан жат жаман, өзөктөн күйгөн өрт жаман	14.10.19 – 18.10.19
9.	«Манас» трилогиясынын сюжети.	4	Манас I китеп / С.Орозбаковдун варианты. – Ф.,1978., Манас II китеп / С.Орозбаковдун варианты. – Ф. ,1980., Манас III китеп. / С. Орозбаковдун варианты. – Ф., 1981., Манас IV китеп / С.Орозбаковдун варианты. – Ф., 1982., Манас I китеп. / С.Каралаевдин варианты. – Ф., 1984. Семетей. II китеп / С.Каралаевдин варианты . – Ф.,1989. Сейтек / С.Каралаевдин варианты. – Манас II китеп / С.Каралаевдин варианты. – Ф., 1985., Семетей. I китеп / С.Каралаевдин варианты. – Ф.,1987. Жакыпбеков А. Теңири Манас. – Б.: 1995	Салттык туруктуу окуялар (эпизоддор) боюнча конспект Эпоско экинчи өмүр берүү деген эмне?	21.10.19 – 25.10.19
10.	«Манас» эпосу жана руханий маданият	2	Кыргыздардын улуттук маданияты / түзүүчү: К.Жусупов, Ж.Бакашева, К.Иманалиев. – Бишкек, 2012	Тарыхый эстеликтерге баруу бүгүнкү күндө актуалдуубу?	21.10.19 – 25.10.19
11.	«Манас» эпосу жана материалдык	2	Кыргыз элинин уюткулуу сырлары – Б., Кут бер, 2012	Манасчылар - руханий маданиятты сактоочулар кимдер?	28.10.19 – 01. 11.19
	Манас» - искусствонун башка түрлөрүндө: «Манас» жана театр:	2	«Манас» энциклопедиясы. I-II том.-Б.,1995.	"Манас таануу" курсунан өзүмө эмне алдым?	04.11.19 – 05.11.19

	«Айчүрөк», «Манас» опералары, «Айкөл Манас», «Манастын уулу Семетей», «Сейтек» драмалары				
12.	“Манас” жана кино: “Манасчы”, “Саякбай Каралаев”, “Айкөл Манас”, “Жаш Манасчылар” аттуу кинотасмалар	2	«Манас» энциклопедиясы. I-II том.-Б.,1995.	“Манас” эпосунун негизинде кандай кин тасмалар тартылган?	11.11.19 – 15.11.19
13.	“Манас” жана кыргыз музыкалык искусствосунун тарыхы: В.Власов, В Фере, А.Малдыбаев ж.б.	2	«Манас» энциклопедиясы. I-II том.-Б.,1995.	В.Власов, В.Фере, А.Малдыбаев жөнүндө эмне билесиң?	18.11.19 – 22.11.19
14.	“Манас” эпосунун көркөм сүрөт өнөрү, архитектура, скульптурадагы ролу	2	«Манас» энциклопедиясы. I-II том.-Б.,1995.	“Манас” эпосунун көркөм сүрөт өнөрү, архитектура, скульптурадагы ролу кандай?	25.11.19 – 29.11.19
15.	Жыйынтыктоо сабагы	2			02.12.19 – 06.12.19

Студенттердин өз алдынча иштеринин графиги

№	Жума	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	Баллдын суммасы
	Айлары		сентябрь				октябрь						Ноябрь, декабрь					
2	СӨИ тапшыруу мөөнөтү		02.09.19-30.09.19				01.10.19.-.31.10.19.						01.11.19.-30.11.19 02.12.19. – 27.12.19					40 балл

Студенттердин өз алдынча иштеринин графиги

№	Жума	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	Баллдын суммасы
	Айлары		Январь-февраль				март						Апрель, май					
2	СӨИ тапшыруу мөөнөтү		20.01.20-31.01.20 3.02.20 -29.02.20				02.03.20 – 31.03.20						01.04.20.-30.04.20 01.05.20. – 04.05.20					40 балл